

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 21 mars 2019*

”Begäran om förhandsavgörande – Direktiv 93/13/EEG – Tillämpningsområde – Artikel 2 b och c – Begreppen ’konsument’ och ’näringsidkare’ – Finansiering av förvärv av permanentbostad – Bostadslån som en arbetsgivare beviljar en anställd och dennes maka, som är solidariskt betalningsansvarig”

I mål C-590/17,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike) genom beslut av den 4 oktober 2017, som inkom till domstolen den 12 oktober 2017, i målet

Henri Pouvin,

Marie Dijoux, Henri Pouvins maka

mot

Électricité de France (EDF),

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av ordföranden på fjärde avdelningen M. Vilaras, tillika tillförordnad ordförande på tredje avdelningen, samt domarna J. Malenovský, L. Bay Larsen, M. Safjan (referent) och D. Šváby,

generaladvokat: M. Bobek,

justitiesekreterare: handläggaren R. Șereș,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 12 september 2018,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Henri Pouvin och Marie Dijoux, Henri Pouvins maka, genom J. Buk Lament, avocate,
- Électricité de Frankrike (EDF), genom E. Piwnica, avocat,
- Frankrikes regering, genom D. Colas, J. Traband och A.-L. Desjonquères, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: franska.

- Greklands regering, genom M. Tassopoulou, D. Tsagkaraki, C. Fatourou och K. Georgiadis, samtliga i egenskap av ombud,
  - Europeiska kommissionen, genom N. Ruiz García och C. Valero, båda i egenskap av ombud,
- och efter att den 15 november 2018 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 2 b och c i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan Henri Pouvin och Marie Dijoux, Henri Pouvins maka, och å andra sidan Électricité de France (EDF) angående ett krav på betalning av utestående belopp avseende ett bostadslån som detta företag beviljat nämnda personer.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 Det nionde, det tionde och det fjortonde skälet i direktiv 93/13 har följande lydelse:

”... den som förvärvar varor eller tjänster [skall] skyddas mot att näringsidkaren missbrukar sin starka ställning och speciellt mot ensidiga standardavtal och oskäligt utelämnande av väsentliga rättigheter i avtalen.

Konsumenterna kan skyddas bättre genom att enhetliga regler antas i fråga om oskäliga villkor. Dessa regler bör gälla alla avtal som sluts mellan näringsidkare och konsumenter. Detta direktiv skall därför inte göras tillämpligt på bland annat anställningsavtal, avtal om arvsrätt, avtal som gäller familjerättsliga rättigheter samt avtal om upprättande och organisation av bolag.

...

... detta direktiv [gäller också] för näringsverksamhet av offentlig karaktär.”

- 4 Artikel 1.1 i direktivet har följande lydelse:

”Syftet med detta direktiv är att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäliga villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument.”

- 5 I artikel 2 i direktivet föreskrivs följande:

”I detta direktiv avses med

...

- b) *konsument*: en fysisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som faller utanför hans näring eller yrke,

- c) *näringsidkare*: en fysisk eller juridisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som har samband med hans näring eller yrkesverksamhet, oavsett om den är offentlig eller privat.”

Fransk rätt

- 6 Genom artikel L 132–1 i Code de la consommation (konsumentlagen), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet införlivas direktiv 93/13 med fransk rätt.
- 7 Av artikelns första stycke framgår följande:

”Villkor i avtal som ingås mellan näringsidkare å ena sidan och icke näringsdrivande eller konsumenter å andra sidan ska anses vara oskäligen om de har till syfte eller verkan att till nackdel för den icke näringsdrivande eller konsumenten skapa en betydande obalans mellan parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 8 EDF beviljade den 3 april 1995 Henri Pouvin, en anställd vid bolaget, och hans maka (nedan kallade låntagarna) ett lån enligt en plan för att förenkla förvärv av egendom, för att finansiera förvärv av deras permanentbostad, till ett belopp på 57 625,73 euro som skulle återbetalas genom 240 månatliga avbetalningar under två tioårsperioder, med en räntesats på 4,75 procent respektive 8,75 procent (nedan kallat låneavtalet).
- 9 I artikel 7 i låneavtalet föreskrevs att avtalet skulle upphöra att gälla automatiskt den dag då låntagaren oavsett orsak inte längre ingick i EDF:s personalstyrka. Denna klausul innebar att om anställningsavtalet upphörde att gälla, skulle låntagaren bli omedelbart återbetalningsskyldig för det lånade beloppet, även om vederbörande hade uppfyllt alla sina förpliktelser enligt avtalet.
- 10 Den 1 januari 2002 sade Henri Pouvin upp sin anställning vid EDF. Låntagarna upphörde då att amortera på lånet.
- 11 Den 5 april 2012, efter att ha tillämnat klausulen om att låneavtalet automatiskt skulle upphöra att gälla om låntagaren inte längre ingick i EDF:s personalstyrka, krävde EDF att låntagarna skulle betala ett belopp på 50 238,37 euro som återstod av lånet jämte ränta per den 1 januari 2002 och ett belopp på 3 517 euro i straffavgift.
- 12 I dom av den 29 mars 2013 fann tribunal de grande instance de Saint-Pierre (domstol i första instans, Saint-Pierre, Frankrike) att klausulen om att det berörda låneavtalet automatiskt skulle upphöra att gälla för det fall att låntagaren inte längre skulle ingå i EDF:s personalstyrka var oskäligen. Nämnda domstol ogillade således EDF:s yrkande om att det skulle fastställas att anställningsavtalet automatiskt hade upphört att gälla. Samtidigt fann samma domstol att låneavtalet hade upphört att gälla, eftersom låntagarna hade underlåtit att amortera på lånet, och slog fast att låntagarna hade solidariskt betalningsansvar och till EDF skulle erlägga dels ett belopp på 44 551,84 euro jämte ränta på 6 procent från och med den 5 april 2012, dels ett belopp på 3 118,63 euro jämte ränta på 6 procent från och med den dag då dom meddelas, på grund av de skador som EDF orsakats genom låntagarnas underlåtelser att amortera på lånet.
- 13 Genom dom av den 12 september 2014 upphävde Cour d’appel de Saint-Denis (Appellationsdomstolen i Saint-Denis, Frankrike) domen av den 29 mars 2013 och slog fast att låneavtalet i fråga automatiskt hade upphört att gälla den 1 januari 2002. Följaktligen förpliktades låntagarna att till EDF betala dels ett belopp på 50 238,37 euro jämte ränta på 6 procent per år från och med den 1 januari 2002, efter

avdrag för de belopp som hade erlagts efter detta datum. Dessutom förpliktade samma domstol låntagarna att till EDF erlägga ett belopp på 3 517 euro jämte dröjsmålsränta från och med den 1 januari 2002, med stöd av klausulen om straffavgift i låneavtalet.

- 14 Nämnda domstol fann nämligen att artikel L 132–1 i code de la consommation (konsumentlagen) inte var tillämplig i förevarande fall, eftersom EDF hade ingått låneavtalet i egenskap av arbetsgivare och således inte kunde anses vara en ”näringsidkare” i den mening som avses i den artikeln.
- 15 Låntagarna överklagade denna dom och gjorde gällande att de agerat i egenskap av konsumenter. De åberopade rättspraxis från Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike) enligt vilken ett avtalsvillkor anses vara oskäligt om det innebär att låneavtalet upphör att gälla till följd av skäl som inte hänför sig till avtalet.
- 16 Cour de cassation anser att de frågor som väckts genom åberopandet av denna grund, som är avgörande för utgången i målet, kräver en enhetlig tolkning av artikel 2 i direktiv 93/13.
- 17 Mot denna bakgrund beslutade Cour de cassation (Högsta domstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

- ”1) Ska artikel 2 i ... direktiv 93/13 ..., tolkas så, att ett bolag som EDF handlar i egenskap av näringsidkare när det beviljar en anställd ett bostadslån som ingår i en plan för att förenkla förvärv av bostad och som bara kan beviljas bolagets anställda?
- 2) Ska artikel 2 i [direktiv 93/13] tolkas så, att ett bolag som EDF handlar i egenskap av näringsidkare när det beviljar en anställds make eller maka, som är solidariskt betalningsansvarig men inte anställd inom bolaget, ett bostadslån?
- 3) Ska artikel 2 i [direktiv 93/13] tolkas så, att en anställd i ett bolag som EDF handlar i egenskap av konsument när bolaget beviljar denne ett sådant bostadslån?
- 4) Ska artikel 2 i [direktiv 93/13] tolkas så, att den anställdes make eller maka, som beviljas samma bostadslån men inte i egenskap av anställd i bolaget utan som solidariskt betalningsansvarig, handlar i egenskap av konsument?”

Prövning av tolkningsfrågorna

- 18 Den hänskjutande domstolen har ställt dessa frågor, som ska prövas tillsammans, i huvudsak för att få klarhet i huruvida artikel 2 b och c i direktiv 93/13 ska tolkas så, att en anställd i ett företag och dennes make eller maka, som med nämnda företag ingår ett kreditavtal, som huvudsakligen är förbehållet anställda vid företaget och som är avsett att finansiera förvärv av fast egendom för privata ändamål, ska betraktas som ”konsumenter” i den mening som avses i artikel 2 b och, vidare huruvida detta företag, beträffande beviljandet av nämnda kredit, ska anses vara en ”näringsidkare” i den mening som avses i artikel 2 c.
- 19 Domstolen erinrar inledningsvis om att enhetliga regler om oskäliga villkor, enligt tionde skälet i direktiv 93/13, ska gälla ”alla avtal” som ingås mellan en ”näringsidkare” och en ”konsument”, såsom dessa definieras i artikel 2 b och c i nämnda direktiv (dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 46).
- 20 Samtidigt anges i tionde skälet i direktiv 93/13 att ”[d]etta direktiv ... inte [skall] göras tillämpligt på bland annat anställningsavtal”.

- 21 Det ska vid dessa förhållanden prövas huruvida den omständigheten att parterna i ett sådant kreditavtal som det som är aktuellt i det nationella målet även är knutna till varandra genom ett anställningsavtal har en inverkan på deras egenskap av "konsument" respektive "näringsidkare" i den mening som avses i artikel 2 b och c i direktiv 93/13 vad gäller detta kreditavtal.
- 22 Enligt nämnda bestämmelse är en "konsument" en fysisk person som i samband med avtal som omfattas av nämnda direktiv handlar för ändamål som faller utanför hans näring eller yrke. Vidare är en "näringsidkare" en fysisk eller juridisk person som i samband med avtal som omfattas av direktiv 93/13 handlar för ändamål som har samband med hans näring eller yrkesverksamhet, oavsett om den är offentlig eller privat.
- 23 Såsom följer av domstolens fasta praxis är det med hänvisning till avtalsparternas ställning – det vill säga om de handlar för ändamål som har samband med näring eller yrkesverksamhet – som direktiv 93/13 definierar de avtal som direktivet är tillämpligt på (dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 53 och där angiven rättspraxis).
- 24 Vad för det första beträffar begreppet konsument i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13, har det en objektiv karaktär och är oberoende av vilka konkreta kunskaper som ifrågavarande person kan ha eller de upplysningar som denna person faktiskt förfogar över (dom av den 3 september 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, punkt 21).
- 25 Det ska erinras om att konsumenten intar en underlägsen ställning i förhållande till näringsidkaren i fråga om såväl förhandlingsförmåga som informationsnivå, vilket får till följd att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll (dom av den 3 september 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, punkt 18 och där angiven rättspraxis).
- 26 En nationell domstol som prövar ett mål avseende ett avtal som kan omfattas av detta direktivs tillämpningsområde är skyldig att beakta all bevisning, bland annat avtalets lydelse, för att undersöka huruvida den berörda personen kan kvalificeras som konsument i den mening som avses i direktiv 93/13. För att kunna göra detta ska den nationella domstolen beakta samtliga omständigheter i det enskilda fallet, bland annat vilket slags vara eller tjänst som omfattas av avtalet, som kan visa för vilket ändamål varan eller tjänsten har förvärvats (dom av den 3 september 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, punkterna 22 och 23).
- 27 Domstolen har redan slagit fast att även om det kan anses att en advokat har omfattande fackkunskap, kan han eller hon anses utgöra en "konsument" i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13, då advokaten ingår ett avtal som inte hänför sig till hans eller hennes näring eller yrkesverksamhet (dom av den 3 september 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, punkterna 26 och 27).
- 28 Denna vida tolkning av begreppet "konsument", i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13 gör det möjligt att säkerställa att det skydd som detta direktiv ger omfattar alla fysiska personer som befinner sig i en sådan underlägsen ställning som avses i punkt 25 i förevarande dom.
- 29 Det följer av det ovan anförda att den omständigheten att en fysisk person ingår ett avtal, annat än ett anställningsavtal, med sin arbetsgivare, inte i sig utgör hinder för att den personen anses utgöra en "konsument" i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13.
- 30 Dessutom, såsom generaladvokaten påpekade i punkt 60 i sitt förslag till avgörande, medför den omständigheten att vissa typer av konsumentavtal är förbehållna vissa konsumentgrupper inte att konsumenterna förlorar sin ställning som "konsument" i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13.

- 31 Om de många avtal som konsumenterna ingår med sina arbetsgivare skulle uteslutas från detta direktivs tillämpningsområde skulle dessa konsumenter berövas det skydd som nämnda direktiv ger (se, analogt, dom av den 15 januari 2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 29).
- 32 Vad beträffar den omständigheten att anställningsavtal har undantagits från tillämpningsområdet för direktiv 93/13, ska det understrykas att ett sådant kreditavtal som det som är aktuellt i det nationella målet, såsom generaladvokaten påpekade i punkt 58 i sitt förslag till avgörande, inte reglerar ett anställningsförhållande eller anställningsvillkor och således inte kan betecknas som ett "anställningsavtal".
- 33 Vad för det andra beträffar begreppet "näringsidkare" i den mening som avses i artikel 2 c i direktiv 93/13, ska det erinras om att unionslagstiftaren har avsett att göra en vid tolkning av detta begrepp (dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 48 och där angiven rättspraxis).
- 34 Användningen av den obestämda formen "en" i denna bestämmelse visar att varje fysisk eller juridisk person ska anses vara en "näringsidkare" i den mening som avses i direktiv 93/13, när denna person utövar näring eller yrkesverksamhet (dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 49).
- 35 Vidare avser detta begrepp all näring och yrkesverksamhet "oavsett om den är offentlig eller privat". Följaktligen kan artikel 2 c i direktiv 93/13 tillämpas på organ oavsett om de är vinstdrivande eller inte och artikeln utesluter inte enheter som har ett uppdrag av allmänintresse (dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punkterna 50 och 51).
- 36 Begreppet "näringsidkare" i den mening som avses i artikel 2 c i direktiv 93/13 är ett funktionellt begrepp som kräver att det görs en bedömning av huruvida avtalsförhållandet ingår i en verksamhet som personen bedriver i närings- eller yrkesmässigt syfte (dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 55).
- 37 Domstolen har redan slagit fast att en läroanstalt som tillhandahåller en förmån som utgör ett komplement till och är underordnad den huvudsakliga verksamheten och som i grund och botten utgör ett kreditavtal, med avseende på nämnda förmån kan anses agera i egenskap av "näringsidkare" i den mening som avses i artikel 2 c i direktiv 93/13 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punkterna 57 och 58).
- 38 I ett sådant fall föreligger det i princip en obalans mellan läroanstalten och studenten, på grund av skillnaden såvitt avser informationsnivå och fackkunskap mellan dessa parter. En sådan inrättning förfogar nämligen över en varaktig organisation och fackkunskaper som en student, som agerar i privata syften och som endast undantagsvis konfronteras med ett sådant avtal, inte nödvändigtvis har tillgång till (dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 59).
- 39 Dessa överväganden är tillämpliga i ett sådant fall som i det nationella målet, där en arbetsgivare – en juridisk person – med en av sina anställda – en fysisk person – och, i förekommande fall, med maken eller maken till nämnda anställda person, ingår ett kreditavtal som är avsett att finansiera ett förvärv av fast egendom för privata ändamål.
- 40 Även om den huvudsakliga verksamheten för en arbetsgivare såsom EDF inte består i att tillhandahålla finansiella instrument utan att tillhandahålla energi, förfogar arbetsgivaren över information och fackkunskap, personalresurser och materiella resurser som en fysisk person, det vill säga den andra avtalsparten, inte kan antas ha.

- 41 På samma sätt som begreppet ”konsument”, i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13, är begreppet ”näringsidkare” i den mening som avses i artikel 2 c i det direktivet av objektiv karaktär och är inte beroende av vilken verksamhet som näringsidkaren beslutar ska vara dess huvudsakliga verksamhet respektive sidoverksamhet av underordnad betydelse.
- 42 Dessutom, såsom generaladvokaten i huvudsak angav i punkterna 43–46 i sitt förslag till avgörande, har den omständigheten att företaget erbjuder sina anställda att ingå ett sådant avtal och därigenom ger dem möjlighet att förvärva egendom, till syfte att attrahera och behålla en kvalificerad och skicklig arbetskraft, vilket gynnar arbetsgivarens näring och yrkesverksamhet. I detta sammanhang saknar det betydelse om arbetsgivaren eventuellt får en direkt inkomst enligt avtalet eller inte, för bedömningen av om denne ska anses vara en ”näringsidkare” i den mening som avses i artikel 2 c i direktiv 93/13. Vidare har en vid tolkning av begreppet ”näringsidkare” i den mening som avses i nämnda bestämmelse, till syfte att uppnå målet med direktivet att skydda konsumenten i egenskap av den svagare parten i ett avtal som ingåtts med en näringsidkare och att återställa jämvikten mellan parterna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 31 maj 2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, punkt 32).
- 43 Mot bakgrund av det ovan anförda ska tolkningsfrågorna besvaras enligt följande:
- Artikel 2 b i direktiv 93/13 ska tolkas så, att en anställd i ett företag och dennes make eller maka, som med nämnda företag ingår ett kreditavtal, som huvudsakligen är förbehållet anställda vid företaget och som är avsett att finansiera förvärv av fast egendom för privata ändamål, ska betraktas som ”konsumenter” i den mening som avses i den artikeln.
  - Artikel 2 c i direktiv 93/13 ska tolkas så, att detta företag ska anses vara en ”näringsidkare” i den mening som avses i den artikeln, när det ingår ett sådant kreditavtal inom ramen för sin näring eller yrkesverksamhet, även om beviljande av krediter inte utgör en del av företagets huvudsakliga verksamhet.

Rättegångskostnader

- 44 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

Artikel 2 b i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal ska tolkas så, att en anställd i ett företag och dennes make eller maka, som med nämnda företag ingår ett kreditavtal, som huvudsakligen är förbehållet anställda vid företaget och som är avsett att finansiera förvärv av fast egendom för privata ändamål, ska betraktas som ”konsumenter” i den mening som avses i den artikeln.

Artikel 2 c i direktiv 93/13 ska tolkas så, att detta företag ska anses vara en ”näringsidkare” i den mening som avses i den artikeln, när det ingår ett sådant kreditavtal inom ramen för sin näring eller yrkesverksamhet, även om beviljande av krediter inte utgör en del av företagets huvudsakliga verksamhet.

Underskrifter